

HOLD
DANMARK
RENT

Strandkasser

Opsamling af frivilligt indsamlet
marint affald på kysterne

Evalueringsrapport 2020

Derfor gør vi det..

Begrebet "marint affald" er efterhånden flyttet ind i vores danske ordforråd, men der er stadig mange af os, der ikke kan forestille os, at vores lokale farvande indeholder affald. De fleste tror, at det er noget der findes meget langt væk og under mere eksotiske himmelstrøg.

Men dette er dog langt fra tilfældet. Marint affald er skyllet ind på vores kyster de sidste mange årtier og det er primært kysterne i Vest- og Nordjylland, der får de største mængder. Alt efter vejr og vind kommer der årligt op mod 1000 tons ind med bølgerne, og det er efterfølgende kom-

munernes opgave at få det fjernet og bragt til oparbejning.

De sidste 3 år har Hold Danmark Rent gennemført kampagnen Nordisk Strandrydder Dag, som er en fælles nordisk kampagne med deltagelse fra hele Norden. Kampagnens formål er at belyse udfordringen med marint affald samt at motivere til en frivil-

lig indsats på kysterne. Igennem årene har der deltaget mere end 200.000 frivillige på tværs af de nordiske lande.

Som et led i kampagnen fik Hold Danmark Rent i 2018, lov til at arbejde videre med en ide, som oprindeligt opstod i Ringkøbing Skjern Kommune. Her havde man gjort et forsøg med at stille kasser ud på strandene, således at strandens gæster nemt kunne komme af med det marine affald, som de måtte finde på deres vej. Ideen var ikke bare god, - den er genial!

På en intuitiv og samtidig diskret måde inviteres strandens gæster til at deltage i en samskabelse med kommunerne om et renere strandmiljø, idet kasserne, ved deres blotte tilstedeværelse på kysterne, sender et signal om, at der findes et system, som håndterer denne problemstilling og som alle nemt kan bidrage til, lige når det passer dem.

Og det er ikke kun i Ringkøbing Skjern at disse kasser er en succes! Nu findes der Strandkasser hele vejen fra Esbjerg i syd til Skagen i nord og dertil kommer Storebæltskysten i Slagelse Kommune. I denne rapport ser vi nærmere på konceptet, - suppleret med driftsresultaterne fra 2020.

Marint affald

I 2015 udgav Hold Danmark Rent rapporten "Henkastet affald - strategi og værktøjer". I den rapport medvirkede Anders Zorn, Cand.Scient. i marinbiologi, med en artikel. Her følger et uddrag af den artikel:

Marint affald er det affald, der findes i havet. Ca. 80% af al marint affald er plastik og det siges at 80 % af dette plastikaffald i verdenshavene stammer fra landjorden. Det udgør enorme mængder, der blandt andet samler sig i to »øer« af plastik, der flyder rundt i Stillehavet og Atlanterhavet. Deres areal er vokset, så de svarer til knap 700 gange størrelsen af Danmark - og de forurener vores luft, drikkevand og mad.

Atlanterhavssegmentet menes at fylde ca. 2.000 km i længden, hvilket svarer til afstanden fra København til Madrid i fugleflugtslinje. Hvis det synes ubegribeligt, så er det intet at regne for Stillehavssegmentet, hvis areal menes at svare til Afrikas - altså plastikøer i Stillehavet, hvis samlede areal svarer til over 30.000.000 km², eller knap 700 gange Danmarks areal. Det vil tage 300-400 skibe ca. 20 år non-stop 24 timer i døgnet at fjerne denne plastiksuppe.

Kilderne til plastikforureningen er mange, og opstår helt lavpraktisk også i vores hverdag, uden at vi nødvendigvis ved af det. Plastikfibre bruges i stor stil i tekstilindustrien og fx hudcremer og hårsampoo indeholder også plastik. Renseanlæg er endnu ikke bygget til at tilbageholde microplastikfibre i spildevandet med det resultat, at milliarder af mikroskopiske plastfibre ledes uhindret ud i vores marine økosystemer.

Andre kilder til plastikforurening er skibsfart og boreplatforme. 80 % af plastikforureningen kommer imidlertid fra økosystemer på jorden, i særdeleshed storbyer. Millioner af engangsflasker med tilhørende farvestrålende skruelåg bortskaffes overalt på kloden, og hvor plastikflasken måske ender i en subtropisk gyro (havstrøm) i Stillehavet, så risikerer skruelåget - på grund af dets størrelse, farve og form - at ende i fordøjelsessystemet på marine havpattedyr og fugle.

Den geniale ide blev delt med andre

Viden og erfaring er godt at have, men endnu bedre når det deles med andre. I denne sammenhæng blev en opmærksom driftsleders opfindsomhed grundlaget for et nyt koncept, der året rundt skaber en miljømæssig gevinst og menneskelig begejstring langs mange hundrede kilometer kystlinje i Danmark. Det hele startede i 2015 og meget tyder på at konceptet fortsætter sin udvikling i årene fremover.

Ideen blev født i Ringkøbing Skjern

Erfaringerne viser, at der i mange år har været gæster langs den jyske vestkyst, som har bekymret sig om det marine affald, der blev skyllet ind på kysterne. Ofte blev der observeret større og mindre bunker med affald, som var slæbt sammen og efterladt af naturelskende lokale borgere og turister. Men i 2015 valgte den daværende driftsleder Leif Steen Andersen i Ringkøbing Skjern Kommune at komme de gode intentioner i møde. Han placerede nogle genbrugte plastkasser på de steder, hvor bunkerne oftest opstod. Kasserne blev varmt modtaget og hurtigt fyldt efter hensigten. Efter Leif gik på pension, valgte hans efterfølger at arbejde videre med ideen, som ledte til den nuværende og mere miljøvenlige variant produceret af genbrugstræ, som dermed også passer bedre ind i den vilde natur.

Udbredelse til andre kommuner

Det er som sagt kommunernes forpligtelse af holde deres strande og kyster fri for affald. Men selvom forpligtelsen er den samme for alle, så er metoderne mangeartede. Det har blandt andet at gøre med, hvordan kystlinjen arter sig. Om den er flad og sandet eller om den er stenet og kuperet. Ens for alle er dog at kysterne er offentligt tilgængelige og dermed befærdes af mange tusinde mennesker året rundt. Derfor var der en god grund til at dele de meget positive erfaringer fra Ringkøbing Skjern med de omkringliggende kommuner. Denne opgave fik Hold Danmark Rent lov til at løfte, og i 2018 blev konceptet en del af det allerede eksisterende samarbejde om Nordisk Strandrydder Dag, som udover Strandkasserne, også omfatter indsamlingsevents, kommunikation og vidensdeling på området.

Dispensation fra Kystdirektoratet

Kystdirektoratet skriver følgende på deres hjemmeside: "Danmarks strande og kyster er unikke, og mange rekreative interesser knytter sig dertil. Nogle steder rummer kysterne dyre- og planteliv, der skal tages hensyn til. Kystområderne i Danmark er beskyttet i medfør af naturbeskyttelseslovens bestemmelser om strandbeskyttelse og klitfredning." Med denne lovgivning in mente var det nødvendigt at få en tilladelse til opstilling af Strandkasserne, idet langt de fleste af dem er placeret indenfor fredningslinjen. I 2018 påbegyndte Hold Danmark Rent den koordinerede ansøgning på vegne af alle deltagende kommuner og i efteråret 2019 blev en dispensation givet. Denne er efterfølgende blevet udvidet til også at omfatte nye Strandkasser i kommunerne. I skrivende stund pågår en klagesag indsendt af Frederikshavn Kommune, idet flere af deres Strandkasser ikke fik den nødvendige dispensation.

En sponsor blev involveret

Strandkasserne ejes og driftes af kommunerne, som dermed er ansvarlige for drift og vedligehold af konceptet lokalt. Hold Danmark Rent koordinerer de fælles investeringer og den kommunikation, der er behov for. I 2019 fik den lokale virksomhed WestWind øje på konceptet og ønskede at støtte det med indtægterne fra posesalg i deres 26 butikker langs Vestkysten. Den principielle beslutning om at åbne op for et kommercielt samarbejde blev taget af kommunerne og Hold Danmark Rent i fællesskab, og i 2020 blev WestWind inviteret med i konceptet. Virksomheden er synlig på kasserne via en QR-kode, der ved scanning åbner en informationsside, der dels fortæller om konceptet, men også om de involverede partnere.

En kasse, - helt enkelt!

Der er et stort frivilligt potentiale i Danmark når det handler om den grønne dagsorden. Rigtig mange borgere ønsker at være med til at gøre en forskel og jo mere konkret og nærværende gerningen er jo bedre. Men når det handler om samskabelse mellem systemer og mennesker, så er kunsten at gøre elementerne og processen så enkle og intuitive som muligt. For hvis det hele bliver for

indviklet og besværligt, så viger mange tilbage og mister interessen for at deltage.

Strandkasserne på kysterne har aldrig været markedsført. Hverken kommunerne eller Hold Danmark Rent har målrettet søgt at udbrede kendskabet til konceptet. Og alligevel fyldes Strandkasserne dagligt med tonsvis af affald! Årsagen skal findes i det faktum, at Strandkasserne er svaret på et umiddelbart behov, der opstår spontant hos den enkelte strandgæst, der intuitivt følger en indskydelse til at samle affald op og efterfølgende har brug for at bortskaffe det. Det er dermed ikke så afgørende om kassen er grøn eller blå eller om den fortæller den rigtige historie. Det der er vigtigt, er at den er til stede og synlig.

Derfor kan en simpel kasse i genbrugstræ mobilisere tusinder af danskere, - og ikke mindst turister, til at tage personlig del i en fælles indsats for en renere og mere affaldsfri natur.

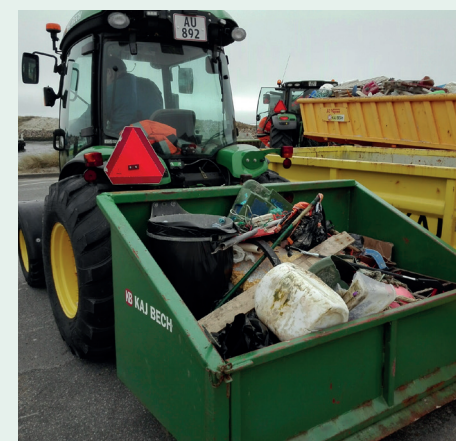
Dimensioner og materialer

Strandkasserne er produceret af genbrugt træ, der tidligere har været anvendt til godspaller. Træet er dermed imprægneret og har en god holdbarhed og modstandsdygtighed i forhold til vind og vejr.

Kassens mål er: H 90 x L 120 x B 100 cm. og så har den en dobbelt bund af 2 godspaller, som gør den nemmere at løfte fri af sandet med en palleløfter, når den skal tømmes. Fremadrettet vil designet blive suppleret med en indre bund af et finmasket net, som sikrer at mindre stykker affald ikke forsvinder underud. Dog er det vigtigt at sandet stadig kan passere og dermed ikke hober sig op i kassen.

Skiltning og kommunikation

På siden af Strandkasserne er der påmonteret et skilt, der på 3 sprog kommunikerer "Strandingsaffald". Dertil kommer et piktogram og enkelte billeder af marint affald. Skiltene er lavet i vejrbestandigt materiale, der tager højde for vand, vind, sol og sand. På skiltene er der også vist kommunens og Hold Danmark Rents logo, samt en QR kode, der leder videre til et informationssite, der fortæller mere om konceptet.

Daglig drift

Strandkasserne ejes og driftes af den enkelte kommune, som har ansvaret for at kasserne, til alle tider, er i en god stand og mest af alt er tømte for affald. Rigtig mange af Strandkasserne er placeret på kysterne hele året, idet indsamling af marint affald ikke er årstidsafhængig. Selve placeringen af kasserne er vigtig. Både i forhold til flow af mennesker, men også på grund af vind og vejr. En vinterstorm kan sagtens tage en kasse med til havs. Strandkasserne bliver tilset af kommunen på ugentlig basis, og i højsæsonen er det ikke unormalt, at en tømning finder sted flere gange om ugen. Nogle Strandkasser tømmes med håndkraft, mens andre tømmes med traktor, palleløfter og vogn.

Strandkassernes placering i Danmark

Oversigt over antallet af Strandkasser i kommunerne og de indsamlede mængder marint affald, både via Strandkasserne, men også totalt på kommunernes kyststrækning i perioden 1. april til 30. september 2020

Kommune	Antal kasser	Affald i kasserne (tons)	Affald totalt (tons)
Slagelse	6	1,3	4,5
Esbjerg	6	0,5	4
Varde	5	8*	110,5
Ringkøbing Skjern	59	86,6	145,3
Holstebro	14	22,5	25
Lemvig	11	45	50
Thisted	20	10	30
Jammerbugt	8	5,5	12
Frederikshavn	22	22	30
Ialt	151	201,4	411,3**

*Strandkasserne i Varde Kommune står ikke ude på kysterne i sommerhalvåret. De angivne mængder er derfor for perioden januar til marts 2020. **411 tons marint affald på en sæson betragtes som værende mindre end normalt. Vejr og vindforhold spiller meget ind på dette.

Strandkasserne har fjernet 49% af det marine affald på kysterne i 2020

En strandkasse samler gennemsnitlig 1,3 tons marint affald på en sæson.

Se strandkassernes placering på Danmarkskortet via dette link

Typer af affald indsamlet i kasserne i 2020

Hovedparten af det affald, som Strandkasserne indsamler er marint affald, - altså affald, som er skyllet ind med havet. Denne type affald er kendetegnet ved at være relativt beskidt og ødelagt, og dermed en udfordring både at sortere og genanvende. Dog sker der i disse år vigtig og spændende udvikling på området, som begynder at åbne op for nye muligheder, således at også denne type affald kan indgå i en bæredygtigt kredsløb. Nedenfor ses en samling af de mest almindelige typer marint affald og dem, som oftest findes i en Strandkasse. En fraktion, der ikke er vist er "Andet affald". Dette kan eksempelvis være renovationsaffald. Dette udgør gennemsnitligt antalsmæssigt 6% og vægtmæssigt 5% af kassens indhold.

Hård plast

Udgør antalsmæssigt 40% og vægtmæssigt 27% af det samlede indhold i kassen

Blød plast

Udgør antalsmæssigt 23% og vægtmæssigt 23% af det samlede indhold i kassen

Metal

Udgør antalsmæssigt 1% og vægtmæssigt 3% af det samlede indhold i kassen

Glas

Udgør antalsmæssigt 1% og vægtmæssigt 5% af det samlede indhold i kassen

Reb og tov

Udgør antalsmæssigt 27% og vægtmæssigt 10% af det samlede indhold i kassen

Træ

Udgør antalsmæssigt 2% og vægtmæssigt 27% af det samlede indhold i kassen

Ovenstående er beregnet på baggrund af stikprøver foretaget på forskellige Strandkasser. En gennemsnitlig fyldt kasse er beregnet til at indeholde 770 stykker affald, som ialt vejer 60 kg.

Strandkasserne Vigtigt fokus

“Der bliver samlet langt mere småt affald. Og vigtigst måske – der bliver samlet op i baglandet, der hvor kasserne er placeret. Det er af rigtig stor værdi. Småt affald på stranden og affald i baglandet ville kommunen aldrig få samlet op. Alt kommer i samme pallekasse, men medarbejderen sorterer stort affald fra inden tømning af kassen. Dunke, neonrør, plastkasser mm.”

Hanne Lauritsen, Friluftskonsulent, Frederikshavn Kommune

Særlige erfaringspunkter fra 2020

På baggrund af en tæt dialog med kommunernes driftsafdelinger er der fremkommet nogle særlige erfaringspunkter, som er er centrale for konceptet. Disse ses nedenfor. Erfaringerne tages med videre, - både i den daglige driftsoptimering, men også i forbindelse med den generelle videreudvikling af Strandkasserne

Strandkassernes placering på kysterne

Der er bred enighed om at Strandkassernes placering har stor betydning for deres effektivitet. Langt de fleste kasser er placeret ved op- og nedkørsler til stranden, - altså der hvor der er et stort flow af mennesker hele tiden. Disse kasser fyldes med en højere frekvens end andre kasser, som står mere øde. Der er dog en tendens til at disse kasser også tiltrækker sig andet affald end det marine, men overordnet set er det jo ikke nødvendigvis dårligt. Der er et stort ønske fra kommunernes side om at nyttiggøre Strandkasserne fleksibelt i forhold til deres placering, således at de flyttes derhen, hvor der er behov for at få samlet affald. Forsøg viser med stor tydelighed, at hvis en kasse placeres et sted på kysten, hvor en storm har skyllet meget affald ind, så vil dette hurtigt finde vej op i kassen. Dette sker umiddelbart.

Driftsmæssig og miljømæssig gevinst

Der er ingen tvivl om at Strandkasserne er en driftsmæssig gevinst for kommunerne. Selvom der bruges ressourcer på at tilse og tømme Strandkasserne, så er der stadig et overskud i forhold til den situation, hvor kommunen selv skal gennemgå stranden for affald. For ikke at tale om de kyststrækninger, hvor kommunen i forvejen ikke har ressourcer til at rense. De steder hvor kommunerne har anvendt strandrensningsmaskiner, er der også en positiv gevinst i forhold til affaldets renhed (læs: fyldt med sand). Når affaldet håndplukkes, rystes det fri for sand, hvilket samlet set har en indflydelse på kommunens afregningspris til affaldsselskaberne. Denne er måske marginal, men ikke desto mindre også en miljømæssig gevinst.

Samskabelse lokalt

Alle kommunerne melder om udelukkende positive tilbagemeldinger fra deres lokalområde i forbindelse med opsætning af deres Strandkasser. Det være sig grundejere, lokale erhvervsdrivende, samarbejdspartnere, turister og borgere. Konceptet opleves generelt som et stærkt miljømæssigt signal til omverdenen om ansvarlighed og rettidig omhu. Halvdelen af kommunerne har fået direkte henvendelse fra borgere og lokale erhvervsdrivende, som ønsker endnu flere kasser i deres område og en tilkendegivelse af, hvor disse med fordel kan opstilles. Borgerne er også gode til at "give en praj" hvis de oplever kasser, som er overfyldte og som trænger til en ekstra tømning. Turisterne er begejstrede og mener, at Strandkasserne er med til at give dem en oplevelse af en mere bæredygtig ferie.

Hvad synes andre om Strandkasserne?

“Den korte fortælling om strandkasserne er: Det er en succes! Jeg går 3 - 4 km på stranden (Tannisbugt) ca 5 gange om ugen og har registreret, hvorledes adgangen til pose og sæk samt strandkasser positivt har påvirket folks incitament til at tage del i en løbende strandrensning.”

Nils Holsko, frivillig ildsjæl på strandene.

“Kasserne fungerer upåklageligt! Det er jo blevet lidt af en sport at fylde noget i dem. Jeg kan ikke mindes at vores lokale strande nogensinde har været så rene. Men det er jo det der sker når mange gør lidt hverisær. Måske det kan sprede sig til andre dele af vores lokalområde også?”

Bruno Møller, ejer af Skiveren Camping, Frederikshavn.

“Pallekasser-projektet er et innovativt koncept og et eksempel til efterfølgelse. Her har Hold Danmark Rent lykket sig med at udvikle et tiltak som engagerer frivillige, er holdningsskabende og er en kilde til kunnskab om det marine affaldet”

Lise Keilty Gulbransen, Direktør Hold Norge Rent & CEO, Clean Europe Network

Strandkasserne er et glimrende initiativ, som Hold Danmark Rent implementerer på den Jydske Vestkyst. Efter en 3 årig periode, hvor de er blevet afprøvet, kan vi konstatere at pallekasserne er en stor succes. KIMO har tidligere opgjort at kommunerne opsamler i gennemsnit ca. 1000 tons opskyllet affald fra kysten via den kommunale strandrensning. Med strandkasserne, kan kommunerne, med hjælp fra frivillige, samle endnu mere affald. Kasserne er synlige og formålet kan ikke misforstås. De bliver flittigt brugt af lokale garvede ildsjæle, danske strandgæster og turister. Kommunerne observerer, at det især er store genstande, som bliver opsamlet i kasserne og det er en stor hjælp til kommunale medarbejdere, som er ikke på strandene hele tiden. Kasserne er også blevet en naturlig samarbejdspartner med KIMOs Kystlotteri, som afleveringssted for affaldssække fyldt med mindre stykker af opskyllet affald. Strandkasserne skaber muligheden for en win - win situation for alle, kommunerne, borgere, turister og naturen.

Ryan Metcalfe, Koordinator, KIMO Danmark

“Blå Flag er en global mærkningsordning for bæredygtig drift af strande, lystbådehavne, turbåde og skoleskibe, hvor der udover miljøvinklen også er fokus på vandsikkerhed og højt serviceniveau. Vel fungerende affaldsløsninger, affaldssortering og højt renholdsniveau kendetegner Blå Flag strande ligesom natur- og miljøformidlingsaktiviteter også er et vigtigt aspekt af Blå Flag programmet. Konceptet med pallekasserne kombinerer på en intuitiv måde de to førnævnte dele af Blå Flag programmet. Som strandgæst får man intuitivt lyst til at fylde noget affald i pallekassen. Udover at være en praktisk løsning giver pallekasserne også viden om affald på stranden, ligesom den medfører en adfærdssændring hos de strandgæster, der møder den. Det er genialt.”

Bjarke Lembrecht Frandsen, Projektleder Vores Natur, Friluftsrådet

OMHU Hvide Sande er et miljø- og socialbevist projekt, hvor vi ønsker at bidrage til en øget opmærksomhed på strandene på den danske Vestkyst og hvilken betydning rene strande har for miljø, økonomi og velfærd. Vi vil være med til at gøre strandene renere gennem strandrensninger, samt skabe et arbejdende værksted med produktion, oplysning og opmærksomhed omkring havplast og det affald, der strander på vestkysten, via formidling og genanvendelse. De produkter vi kommer til at skabe, vil alle blive til af strandet plast affald og gamle fiskekasser. Ideen er at genanvende affald til nye og værdifulde produkter for de enkelte forbrugere, men også for lokalområderne langs vestkysten. Kasserne på strandene gør en kæmpe forskel for at holde strandene rene.

Katrine Kock Frandsen, leder af OMHU, nystartet ApS i Hvide Sande, Vestjylland

Strandkasserne De næste skridt

Strandkasse-konceptet er landet et rigtigt godt sted lige midt i en samtid, hvor den grønne dagsorden italesættes hele tiden og hvor udefrakommende påvirkninger øger opmærksomheden på nærhed og sammenhold (..på afstand!)

Vi vil også forsøge at forfølge det indsamlede affald ind i næste led, - oparbejdningsprocessen, således at vi er med til at sikre en så høj genanvendelsesværdi som mulig.

Og endelig vil vi undersøge behovet for en udbredelse på alle landets kyster. Slagelse Kommunes tilbagemelding på en sæson med 6 nye kasser opstillet ved deres Storebæltskyst er yderst positiv. De er de første – udenfor Vest- og Nordjylland, som etablerer konceptet og det har været spændende og lærerigt at høre om deres gevinster. Denne erfaring vil vi nu tage med videre til andre kommuner med østvendte kyster.

En af de mest interessante elementer i etableringsprocessen omkring Strandkasserne er det innovative i sig selv. Vi følger alle den samme ledestjerne – nemlig strande og kyster helt frie for affald af enhver art. Men hvis ideen er god nok, så bærer den sig selv videre frem ved hjælp af alle de mangeartede input og erfaringer, som de involverede partnere byder ind med.

Vi i Hold Danmark Rent er ydmyge og taknemmelige over at få lov til at være på denne skabelsesrejse sammen med så mange inspirerende mennesker.

Aldrig har det været vigtigere at gribe ideen og initiativet og lade os inspirere hinanden til sammen at skabe det nærmiljø, som vi alle sætter så stor pris på og næres så stærkt af.

Og fremtiden ser lys ud for de vejrbidte kasser på kysterne. Med udgangspunkt i et solidt koncept er vi klar til at tage de næste naturlige

skridt, i et fælles forsøg på at gøre det hele endnu bedre.

Kendskabsniveauet skal forøges, således at vi i fremtiden sikre, at de mange turister, som hvert år gæster de danske kyster kender til konceptet i forvejen og at det dermed bliver en positiv add-on, når de skal vælge deres destination.

Rapporten er udarbejdet af:

Hold Danmark Rent
Frederiksgade 12, 1. sal
5700 Svendborg
CVR-nummer: 37297925

*Udarbejdet af:
Anette Juul, Projektleder*